

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กับการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและบริหารพัฒนาองค์กร^๑

โดย ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นพ.เกษม วัฒนชัย องคมนตรี

“...คุณธรรมซึ่งเป็นที่ตั้งของความรักความสามัคคี ที่ทำให้คนไทยเราสามารถ
ร่วมมือร่วมใจกันรักษาและพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อกันไปได้
ตลอดรอดฝั่ง ประการแรก คือ การที่ทุกคนคิด พูด ทำ ด้วยความเมตตา มุ่งดี
มุ่งเจริญต่อกัน ประการที่สอง คือ การที่แต่ละคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
ประสานงาน ประสานประโยชน์กัน ให้งานที่ทำสำเร็จผล ทั้งแก่ตน แก่ผู้อื่น
และกับประเทศชาติ ประการที่สาม คือ การที่ทุกคนประพฤติปฏิบัติตนอยู่ใน
ความสุจริต ในกฎกติกาและในระเบียบแบบแผน โดยเท่าเทียมเสมอภาคกัน
ประการที่สี่คือ การที่ต่างคนต่างพยายามทำความดีความเห็นของตนให้ถูกต้อง
เที่ยงตรง และมั่นคงอยู่ในเหตุในผล...”

พระราชดำรัส ในการเสด็จออกมหาสมาคมในงานพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี
ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม
วันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๔๙

ภาพ ศ.นพ.เกษม วัฒนชัย บรรยายถึง
ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ

การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ล้วนมีที่มาจากเหตุปัจจัย
อันหลากหลาย ทั้งที่ควบคุมได้และควบคุมไม่ได้ มีทั้งผลดี
และผลร้าย สร้างทั้งความสุขและความทุกข์ ส่งผลกระทบ
ต่อเนื่องไปยังผู้คนทุกกลุ่มทุกวัยทุกพื้นที่ โดยเฉพาะกระแส
โลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่ทำให้การเปลี่ยนแปลงต่างๆ
เลื่อนไหลไปได้ทั่วโลกด้วยความรุนแรง รวดเร็วและส่งผล
ในวงกว้าง ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ เช่น
การมีระเบียบกติกาทางการค้า การลงทุนและการเงิน
รูปแบบใหม่ที่เชื่อมโยงกับประเด็นสิ่งแวดล้อม สิทธิมนุษยชน

^๑ ประมวลจากปาฐกถาและการบรรยายของศาสตราจารย์นายแพทย์เกษม วัฒนชัย องคมนตรี ในวาระต่างๆ เพื่อเผยแพร่ในการประชุมประจำปี ๒๕๕๔
ของมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง “อะไร คือ เศรษฐกิจพอเพียง” วันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๕๕ ณ ศูนย์แสดง
สินค้าและการประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี

ภาพแสดงความเจริญเติบโตของกรุงเทพมหานคร
ในยุคโลกาภิวัตน์

หรือการคุ้มครองผู้ด้อยโอกาส ฯลฯ ความก้าวหน้าของระบบ
คมนาคมสื่อสาร ความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เป็นคุณ
และเป็นโทษต่อผู้คน หรือการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้น
ตลอดเวลา อาทิ การเกิดโรคอุบัติใหม่และอุบัติซ้ำ
ความไม่มั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน การก่อการร้ายสากล
การครอบงำทางภาษาและวัฒนธรรม เป็นต้น

ขณะเดียวกัน ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเสรี ซึ่งม
ีความเชื่อว่าคนทุกคนไม่ว่าจะอยู่ที่ใดหรือมีฐานะความเป็นอยู่
อย่างไรก็ตาม จะสามารถพัฒนาให้เกิดศักยภาพสูงสุด
ให้เป็นกำลังสำคัญของระบบเศรษฐกิจได้อย่างเท่าเทียมกัน
ดังนั้น ในระบบนี้จึงไม่มีการผูกขาดหรือเล่นพรรคเล่นพวก
เพื่อป้องกันไม่ให้ใครหรือตระกูลใดได้ประโยชน์เพียงฝ่ายเดียว
รวมทั้งไม่มีการรับสินบนคอร์รัปชัน แต่ต้องทำให้เกิดการ
แข่งขันกันอย่างเต็มที่ เพื่อให้ได้สินค้าและบริการที่มีคุณภาพ
ออกมาสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคในราคา
ที่เหมาะสม อีกทั้งเพื่อทำให้คนส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์
ไม่มีความเหลื่อมล้ำทางรายได้และทางความรู้ คนรวยและ
คนที่ช่วยตนเองได้ต้องรับผิดชอบตนเอง และถ้ามีเหลือ
ก็สมควรช่วยเหลือผู้คนที่อ่อนแอกว่าหรือยากจนกว่าให้
ลุกขึ้นมาได้

การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยตลอดช่วง ๑๐ กว่าปี
ที่ผ่านมา จะเห็นว่าได้รับผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์และ
ระบบทุนนิยมเสรีหลายประการ จนเกิดวิกฤตการณ์ในหลายด้าน
ทั้งปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำในการกระจาย
รายได้ การแพร่ระบาดของยาเสพติด ความลุ่มหลงในอบายมุข
ความมัวเมาไสยศาสตร์โดยไม่เข้าใจหลักศาสนธรรมที่แท้จริง

การแสพสื่อที่ไม่มีคุณภาพและสื่อลามก การตกเป็นเหยื่อ
ของอาชญากรรมข้ามชาติ การฉ้อราษฎร์บังหลวงและ
ความแตกแยกทางความคิดของประชาชน

ด้วยพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัวที่ได้ทรงพระราชทาน **“ปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียง”** ซึ่งเป็นหลักคิดหลักปฏิบัติที่พระองค์ได้ทรง
ประมวลรวบรวมไว้อย่างครบถ้วน สมบูรณ์ เป็นองค์รวม
เพื่อให้ประชาชนทุกคนและองค์กรทุกระดับนำไปประยุกต์
ปรับใช้ในการรับมือกับผลกระทบที่เกิดจากกระแส
โลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้อย่างเข้มแข็ง
มั่นคง สมดุลและมีความสุข ทั้งนี้ ปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียงนอกจากจะช่วยให้ผู้ยึดถือเป็นแบบปฏิบัติสามารถ
ปรับเปลี่ยนความคิด นิสัย พฤติกรรมและวิธีการตัดสินใจ
ในเรื่องต่างๆ ได้อย่างสมเหตุสมผลแล้ว ยังช่วยรักษาทุนเดิม
ของชีวิตไม่ให้สูญหายไปเมื่อต้องเผชิญกับวิกฤตต่างๆ
อีกด้วย

ในการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้
ในการดำเนินชีวิตและบริหารพัฒนาองค์กรจำเป็นต้อง
ทำความเข้าใจให้ลึกซึ้งถ่องแท้ในหลักการของเศรษฐกิจ
พอเพียงและเงื่อนไขสู่ความสำเร็จ รวมทั้งเรียนรู้แบบอย่าง

ภาพแสดงความเสื่อมโทรมของธรรมชาติอย่างรุนแรงจากสังคมบริโภคนิยม
และภาพแสดงความแตกแยกทางความคิดของสังคมไทย

ภาพแสดงศูนย์ศึกษาการพัฒนาโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ๖ แห่ง

ที่ดีที่มีบุคคลหรือองค์กรประพฤติปฏิบัติไว้ และที่สำคัญต้องตระหนักถึงคุณประโยชน์ที่แท้จริงของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการสร้างเสริมชีวิตที่ดี มีความสุข นำไปสู่สังคมสันติสุขอย่างยั่งยืนด้วย

หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง มีองค์ประกอบสำคัญ ๓ ประการ ได้แก่

๑. ความพอประมาณ ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยเน้นการดำเนินชีวิตตามอัตภาพหรือสภาวะของบุคคลหรือองค์กรในขณะนั้น ด้วยทางสายกลาง สมดุล ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป ไม่สุดโต่งเกินพอดี เช่น ใช้จ่ายได้แต่ต้องไม่ฟุ่มเฟือยจนสร้างหนี้สินให้ตนเองและครอบครัว อุดออมได้แต่ต้องไม่ตระหนี่ถี่เหนียวจนตนเองลำบากหรือเอาไรต์เอาเปรียบผู้อื่น

๒. ความมีเหตุมีผล เป็นการใช้สติและปัญญาในการตัดสินใจด้วยเหตุด้วยผล โดยปราศจากอารมณ์หรืออคติ มีความยับยั้งชั่งใจกับความอยากได้-อยากมี-อยากเป็น โดยที่ความมีเหตุมีผลต้องเป็นสิ่งที่สามารถอธิบายได้ ไม่ว่าจะ เป็นไปตามหลักวิชา หลักกฎหมาย กฎเกณฑ์ทางสังคมหรือหลักศีลธรรมก็ตาม

๓. การมีภูมิคุ้มกันที่ดี เป็นการเตรียมความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วยความไม่ประมาท ครอบคลุมทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากปัจจัยภายในและภายนอก ทั้งที่ควบคุมได้และควบคุมไม่ได้ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องธรรมชาติที่

เกิดขึ้นตลอดเวลากับทุกคน ไม่มีใครสามารถหลีกเลี่ยงการเปลี่ยนแปลงได้ แต่การจะอยู่รอดและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้อย่างมั่นคง ต้องเข้าใจที่มาของการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ ว่าเกิดจากสาเหตุอะไร ส่งผลกระทบต่ออย่างไร และที่สำคัญต้องมีการสร้างภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งใน ๔ ด้าน คือ

ด้านที่ ๑ : ภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจหรือภูมิคุ้มกันทางการเงิน ด้วยการใช้จ่ายเงินตามอัตภาพและความจำเป็น ไม่สร้างหนี้สินที่ไม่ทำให้เกิดรายได้ มีการประหยัด อดออมไว้ใช้ในยามจำเป็นหรือในภายภาคหน้า โดยอาจทำ “บัญชีรายรับรายจ่ายของตนเองและครอบครัว” เพื่อเป็นเครื่องมือเบื้องต้นในการสร้างภูมิคุ้มกันทางการเงิน ทำให้เห็นสถานะการเงินที่แท้จริงและใช้จ่ายด้วยความรอบคอบ หลักการสร้างภูมิคุ้มกันทางการเงินนั้นต้องคำนึงถึง

- **ความประหยัด** เป็นการใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็น แต่ไม่ใช่ตระหนี่ถี่เหนียวไม่ยอมใช้เงินแม้ในสิ่งที่จำเป็น ขณะเดียวกัน ไม่ใช่ความฟุ่มเฟือยหรือใช้เงินมากในสิ่งที่ไม่มีความจำเป็น การใช้จ่ายจะมากขึ้นเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับอัตภาพของตนเองจากรายได้ที่สุจริตและไม่ไปคดโกง รับสินบนหรือเบียดเบียนให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนด้วยเหตุนี้ ความประหยัดจึงต้องตั้งบนพื้นฐานของความพอเพียง คือ การตระหนักรู้ถึงคุณค่าของเงิน ฉลาดใช้ ฉลาดออมและฉลาดทำบุญตามอัตภาพ

- **ความมีเหตุมีผล** เป็นการตัดสินใจใช้จ่ายอย่างมีสติ บางครั้งอาจขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์หรือกฎกติกาต่างๆ ในสังคมด้วย เช่น การจ่ายภาษีตามกฎหมาย การจ่ายเงินเพื่อทำนุบำรุงศาสนาหรือวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม เป็นต้น

ด้านที่ ๒ : ภูมิคุ้มกันทางสังคม ด้วยการเสริมสร้างความรู้-รัก-สามัคคีตั้งแต่ระดับครอบครัวขึ้นมา รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน มีความเมตตากรุณา ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันด้วยความเคารพในความแตกต่างทางวัฒนธรรมและความคิด มีความศรัทธาในเพื่อนมนุษย์และหลักธรรมของแต่ละศาสนา มีความปรารถนาให้เกิดสันติสุขภายในครอบครัว องค์กร

สถาบัน ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ขณะเดียวกันต้องมี**ภูมิคุ้มกันทางศีลธรรม** ด้วยการรู้เท่าทันและสามารถหลีกเลี่ยงจากอบายมุขต่างๆได้ ใช้ชีวิตด้วยความสมถะเรียบง่าย ไม่สร้างเงื่อนไขชีวิตให้ซับซ้อนวุ่นวายมากเกินไปจนนำไปสู่ความฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยและสร้างปัญหาหรือความยากลำบากให้ตนเอง ครอบครัว สังคมและประเทศชาติ และใช้ชีวิตด้วยความ**สันโดษ** ด้วยการมีความสุขในความพอ พอในสิ่งที่มี พอในสิ่งที่ได้และพอในสิ่งที่เป็น พอใจกับผลของการกระทำที่ได้ทำอย่างเต็มที่แล้วด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและความเพียรพยายาม เพื่อได้รับความสุขที่ไม่ต้องอาศัยวัตถุ (นิรามิสสุข) แต่เป็นความสุขที่เกิดจากจิตใจอันสะอาด สว่างและสงบ เป็นความสุขจากการให้ สุขจากความอบอุ่นในครอบครัว สุขจากธรรมชาติ สุขจากความถูกต้องดีงาม แต่ไม่ใช่ความสุขที่ได้จากการเสพวัตถุหรือฟุ้งพาวัจฉัยเงื่อนไขภายนอกอันเสี่ยงให้เกิดความอยากโดยไม่มีขอบเขตสิ้นสุด (สามิสสุข) ที่นำมาบ้ำเราความต้องการของหู ตา จมูก ลิ้น กาย ใจ จนนำไปสู่ความอิจฉาริษยา ความหวงแหน การแข่งขันแย่งชิง การทำผิดกฎหมายและศีลธรรม ทั้งนี้ การมีภูมิคุ้มกันทางศีลธรรมจะไม่นำไปสู่ปัญหาต่างๆ ติดตามมา เช่น การตกเป็นทาสของยาเสพติดและอบายมุข การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร เป็นต้น

ด้านที่ ๓ : ภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม ด้วยการติดตามรู้เท่าทันผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์ที่ทำให้การเลื่อนไหลของวัฒนธรรมข้ามชาติเป็นไปอย่างไร้พรมแดนผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ โดยเฉพาะการลอกเลียนแบบคนดังในสื่อบันเทิงและผลกระทบทางลบจากวัฒนธรรมเสมือนจริงในโลกโซเชียล เพื่อป้องกันมิให้ถูกครอบงำทางวัฒนธรรมอย่างไร้ทิศทาง ตกเป็นเหยื่อในการเสพและบริโภคสิ่งที่เกินพอดี ละเลยและขาดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นและของชาติ โดยเฉพาะภาษาถิ่นและภาษาไทย จนนำไปสู่ความอ่อนแอทางวัฒนธรรมในที่สุด

ด้านที่ ๔ : ภูมิคุ้มกันด้านสิ่งแวดล้อม ด้วยการสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ เสริมสร้าง

พฤติกรรมนิสัยรักษ์สิ่งแวดล้อม และสร้างทักษะในการติดตามเฝ้าระวัง ดูแลอนุรักษ์ ฟื้นฟูและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติทุกประเภทให้คงความอุดมสมบูรณ์ในระยะยาว พร้อมทั้งป้องกันและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ ซึ่งหมายรวมถึงตั้งแต่การมีสุขนิสัยรักความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่ประพฤตปฏิบัติตนที่จะทำให้เกิดมลภาวะเป็นพิษหรือทำลายสิ่งแวดล้อม

เศรษฐกิจพอเพียงในที่นี้จึงไม่ได้หมายรวมเฉพาะด้านเศรษฐกิจหรือการเงินเท่านั้น แต่ครอบคลุมรอบด้านเพื่อนำไปสู่ชีวิตที่พอเพียง ซึ่งเป็นความพอเพียงทั้งทางความคิด คำพูดและการกระทำ

เงื่อนไขสำคัญในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้สู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย

๑. หลักวิชาความรู้ ต้องมีการวางแผนและลงมือปฏิบัติด้วยความรอบรู้ รอบคอบและระมัดระวังตามหลักวิชา ไม่ใช่ใช้อารมณ์หรือความเข้าใจเพียงชั่วคราวชั่วคราวของตนเอง หรือความเชื่อที่ไร้เหตุผลที่อิงกับไสยศาสตร์ หรือโหราศาสตร์ด้วยความมกมาย แต่ต้องมีข้อมูลและองค์ความรู้ที่ถูกต้อง ครบถ้วนมาประกอบการตัดสินใจในทุกเรื่อง และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ ทั้งนี้ในการสร้างคนให้มีความรู้ จึงต้องมีการลงทุนจัดการศึกษาฝึกอบรมและการวิจัยเพื่อพัฒนาในทุกองค์กรทุกระดับ เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น

๒. หลักคุณธรรม ต้องปรับเสริมพื้นฐานจิตใจของคนในชาติให้มีคุณธรรม โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่รัฐ นักทฤษฎี นักธุรกิจทุกระดับ เนื่องจากคุณธรรมเป็นเครื่องกำกับจิตใจให้คนประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่สังคมเห็นตรงกันว่าเป็นความจริง ความดีและความงาม ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาวะที่เป็นอยู่ของแต่ละคน แต่ละองค์กรและแต่ละพื้นที่ได้ โดยคุณธรรมครอบคลุมตั้งแต่

● **หลักศีลธรรมขั้นพื้นฐานของแต่ละศาสนา** ทุกศาสนาล้วนสอนให้ยึดมั่นในความสัตย์ ความจริง การให้คุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นคนอย่างเท่าเทียมกัน การให้ความรัก ความเมตตาซึ่งกันและกัน และความสามัคคี

ภาพแสดงวิถีชีวิตของไทยที่อยู่คู่กับพระพุทธศาสนามาช้านาน

- **หลักจริยธรรม** ทั้งจริยธรรมทั่วไปหรือจริยธรรมเฉพาะวิชาชีพ เช่น จรรยาบรรณวิชาชีพแพทย์ จรรยาบรรณวิชาชีพครู เป็นต้น ซึ่งบอกถึงจรรยาบรรณปฏิบัติว่าสิ่งที่ต้องทำควรทำและไม่ให้ทำมีอะไรบ้าง เพื่อให้สมาชิกของวิชาชีพนั้นๆ ประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบจริยธรรมและทำให้คนทั่วไปเกิดความเชื่อมั่นศรัทธา

- **หลักนิติธรรม** หรือกฎหมายระเบียบข้อบังคับต่างๆ ที่ใช้ในการบริหารบ้านเมืองให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีความเที่ยงธรรม เกิดสันติสุข ปราศจากการเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน

- **หลักธรรมาภิบาล** หรือบรรษัทภิบาลที่ใช้ในการบริหารหน่วยงาน/องค์กร เป็นเครื่องมือกำหนดความสัมพันธ์ในระดับชั้นต่างๆ ภายในองค์กรหรือหน่วยงานทุกประเภท โดยที่ทุกระดับต้องมีความรับผิดชอบ (หรือพันธะสัญญาที่จะปฏิบัติชุดใดชุดหนึ่ง) และต้องมีความรับผิดชอบ (หรือพันธะสัญญาที่จะรับผิดชอบต่อผลเสียหายและรับผิดชอบต่อผลดีอันเนื่องมาจากการปฏิบัติงานนั้นๆ)

- **กฎเกณฑ์ทางสังคมที่ทุกคนยึดมั่น** เช่น มารยาททางสังคม และการปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของแต่ละสังคม เพื่อความเป็นหมู่คณะและความอยู่รอดของทุกคน

- **คุณธรรมประจำตระกูล** เป็นหลักคุณธรรมที่ยึดถือปฏิบัติ สัมสมและถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญูกตเวที การถือสัจจะความรักชาติ เป็นต้น

- **ชุดคุณธรรมที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานแก่คนไทยในวโรกาสต่างๆ** อาทิ อุดมถนอมอดกลั้น อดออมคุณธรรมซึ่งเป็นที่ตั้งของความรัก ความสามัคคี ประกอบด้วย เมตตาธรรม (ทุกคนคิด พูด ทำด้วยความมุ่งดี มุ่งเจริญต่อกัน) สามัคคีธรรม (แต่ละคนช่วยเหลือเกื้อกูลประสานประโยชน์ร่วมกันเพื่อให้งานสำเร็จผลแก่ตนเอง แก่ผู้อื่นและแก่ประเทศชาติ) สุจริตธรรม (ทุกคนประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสุจริต ในกฎกติกา ระเบียบแบบแผนอย่างเท่าเทียมกัน) และความเที่ยงธรรม (ทุกคนพยายามทำความคิดเห็นของตนให้ถูกต้อง เที่ยงตรง และมั่นคงในเหตุในผล) ประหยัดเป็นสิ่งที่พึงประสงค์อย่างยิ่งในทุกแห่งและในทุกกาลทุกเมื่อ ขอให้คำนึงถึงผลที่ได้จากการประหยัดนี้ให้มาก การใช้จ่ายโดยประหยัดเป็นหลักประกันความสมบูรณ์พูนสุขของผู้ประหยัดเองและครอบครัว ช่วยป้องกันความขาดแคลนในวันข้างหน้า การประหยัดดังกล่าวนี้จะมีผลดีไม่เฉพาะแก่ผู้ประหยัดเท่านั้น ยังจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติด้วย

ในการปลูกฝังบ่มเพาะให้คนในสังคมมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาและความมานะพยายาม ต้องเริ่มปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีตั้งแต่ครอบครัว โรงเรียน และองค์กรต่างๆ ขึ้นมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน

- ๓. **หลักการดำเนินชีวิต** ต้องมีความขยันหมั่นเพียร มานะอดทน ใช้สติและปัญญาในการดำรงชีวิตด้วยความรอบคอบ

บันได ๓ ขั้นในการนำปรัชญาไปใช้

ขั้นที่ ๑ : ต้องเรียนรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เข้าใจถ่องแท้ เพื่อให้เห็นคุณค่าและเกิดศรัทธาที่จะนำปรัชญาไปประยุกต์ใช้จริง อาจเริ่มจากการเชิญผู้รู้ผู้มีประสบการณ์จริงมาบรรยายให้ความรู้ หรือจัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน หรือพูดคุยเล่าสู่กันฟังภายในบ้าน ในโรงเรียน ในองค์กรและในชุมชน

ขั้นที่ ๒ : ทุกภาคส่วนต้องร่วมมือกันขับเคลื่อนปรัชญาสู่การปฏิบัติ ตั้งแต่ระดับครัวเรือนจนถึงระดับประเทศ โดยมีการจัดกิจกรรมที่ชัดเจนด้วยกันอย่างต่อเนื่อง

ทั้งนี้ บุคคลและองค์กร/สถาบันที่มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่และนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติในพื้นที่ให้เห็นผลเป็นรูปธรรมมีอยู่เป็นจำนวนมาก อาทิ ผู้นำศาสนาทุกศาสนา ครูอาจารย์ ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาในสถาบันการศึกษาทุกระดับ บุคลากรทางการแพทย์และผู้ปฏิบัติงานสายสุขภาพในสถานีนามัย/โรงพยาบาลในชุมชน ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

ขั้นที่ ๓ : ต้องใช้ปรัชญาเป็นหลักในการดำรงชีวิตอย่างต่อเนื่องเป็นประจำสม่ำเสมอ เพื่อปมเพาะ ปลูกฝัง ฝังรากจนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตวัฒนธรรมของคนไทย

คุณประโยชน์ที่จะได้จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นรากฐานสำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน เพราะมีคุณประโยชน์ในทุกระดับ ดังนี้

๑) บุคคลมีชีวิตสมดุล ครอบครัวสมดุล ชุมชนสมดุล ธุรกิจสมดุล ประเทศชาติสมดุล พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรงในทุกด้านได้เป็นอย่างดี

๒) จัดปัญหาความยากจนและลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจของคนจน

๓) เป็นพื้นฐานของการสร้างพลังอำนาจและพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศ

๔) ช่วยยกระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของภาคธุรกิจ ด้วยการสร้างข้อปฏิบัติในการทำธุรกิจที่เน้นผลกำไรระยะยาวในบริบทที่มีการแข่งขันอย่างเป็นธรรม

๕) ช่วยปรับปรุงมาตรฐานของธรรมาภิบาลในทุกภาคส่วน ด้วยการเน้นประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และการมีผู้รับผิดชอบในการบริหารจัดการทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ

๖) ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายสาธารณะของหน่วยงานต่างๆ และประเทศชาติได้อย่างเหมาะสม

สามารถสร้างภูมิคุ้มกันต่อสถานการณ์ความเสี่ยงที่เข้ามากระทบโดยฉับพลัน

“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” จึงเป็นหลักคิดหลักปฏิบัติสำหรับคนทุกคน เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างสมดุลและมั่นคงท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงรอบด้าน อยู่เย็นเป็นสุขและเป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวมอย่างแท้จริง อีกทั้งยังเป็นหนทางสร้างรากฐานสังคมแห่งการเรียนรู้ สังคมแห่งคุณธรรมและสังคมแห่งความสุข ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศชาติและสังคมโลกอย่างยั่งยืน

ตัวอย่างการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

ระดับครอบครัว

ครอบครัวไทยมีฐานะความเป็นอยู่แตกต่างกัน โดยอาจจำแนกเป็น ๓ กลุ่มคือ **กลุ่ม กู้กินกู้ใช้** หรือครอบครัวที่มีฐานะการเงินไม่พอกินพอใช้ ต้องไปกู้เงินมาใช้จ่าย **กลุ่มพอกินพอใช้** หรือครอบครัวที่ไม่รวยไม่จน แต่ใช้ชีวิตอยู่ได้ และ**กลุ่มอยู่ดีกินดี** ซึ่งถือเป็นครอบครัวที่พึงประสงค์ ในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในระดับครอบครัวต้องพัฒนาครอบครัวกลุ่มแรกให้ปลอดภัยจากหนี้สินและมีฐานะดีขึ้นอย่างน้อยในระดับพอกินพอใช้ แล้วจึงพัฒนาต่อเนื่องให้เป็นครอบครัวอยู่ดีกินดีในที่สุด ทั้งนี้ ต้องเริ่มต้นจากการรู้จักจัดการแผนการเงินของตนเองและครอบครัว มีการประหยัดอดออมทำอะไรด้วยความอะลุ่มอล่วย มีเหตุผลผล ไม่ใช่จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็นจนกลายเป็นตำน้ำพริกละลายแม่ น้ำหรือหน้าใหญ่ ใจโต ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเกินอัตภาพที่เป็นอยู่

การปลูกฝังนิสัยประหยัด สร้างวินัยรักการออมและมีทักษะในการจัดการทางการเงินได้เป็นอย่างดีจะต้องเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก โดยมีวิธีการสำคัญ ดังนี้

๑. สอนให้เด็กรู้จักคุณค่าของเงิน นอกจากพ่อแม่ผู้ปกครองจะจำกัดวงเงินค่าใช้จ่ายที่จะให้แก่เด็กในแต่ละวัน แต่ละสัปดาห์หรือแต่ละเดือน เพื่อให้เด็กมีวินัยในการบริหารเงินก้อนนั้นๆ ภายในช่วงเวลานั้นๆ แล้ว ยังควร

ส่งเสริมให้เด็กมีประสบการณ์ในการทำงานสุจริตหารายได้
ด้วยตนเอง เพื่อให้เห็นคุณค่าของเงินด้วย เช่น การทำงาน
ในช่วงปิดเทอม เป็นต้น

๒. สอนให้เด็กรู้จักใช้เงิน โดยพ่อแม่ผู้ปกครอง
และโรงเรียนควรสอนให้เด็กรู้จักการทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย
เป็นประจำ เพื่อให้รู้ถึงสถานะการเงินของตนเอง สอนให้
ใช้เงินอย่างมีเหตุผล พอประมาณกับอัตราภาพของตนเอง
ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย และคิดให้รอบคอบก่อนจะใช้เงิน เพื่อ
ไม่สร้างปัญหาให้ตนเองและครอบครัว

๓. สอนให้เด็กรู้จักออมและทำบุญ นอกจากจะ
ส่งเสริมให้เด็กสะสมเงินออมไว้ใช้ในยามที่จำเป็นหรือไว้ใช้
ในภายภาคหน้าแล้ว ควรสนับสนุนให้เด็กแบ่งเงินออม
ไปทำบุญทำทานในวาระต่างๆ บ้าง เพื่อปลูกฝังความมีน้ำใจ
เห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ รู้จักให้เพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส
หรือคนที่ประสบปัญหา มีจิตอาสาพัฒนาสังคมโดยรวม
รวมทั้งลดความเห็นแก่ตัว ลดปัญหาข้อโกงหรือคอร์รัปชัน
ในอนาคตอีกด้วย

นอกจากนี้ จะต้องสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม ศีลธรรม
และวัฒนธรรมให้กับสมาชิกในครอบครัว เช่น การสาน
สัมพันธ์ในหมู่เครือญาติเป็นประจำสม่ำเสมอ การพาลูกไป
ศาสนสถาน เช่น วัด โบสถ์ มัสยิด เพื่อเรียนรู้และปฏิบัติธรรม
การปลูกฝังความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นและ
วัฒนธรรมไทย รวมทั้งเสริมสร้างพฤติกรรมนิสัยรักษ
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ระดับโรงเรียน

การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในระดับ
โรงเรียนควรดำเนินการด้วยการให้ผู้บริหารนำไปใช้เป็น
แนวทางในการกำหนดนโยบายของโรงเรียน จัดการเรียน
การสอนไว้ในสาระการเรียนรู้ทั้ง ๘ สาระ พร้อมทั้งใช้เป็น
คู่มือในการพัฒนานักเรียนทั้งด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร
และกิจกรรมแนะแนว ขณะเดียวกัน ผู้บริหาร ครูและบุคลากร
ในโรงเรียน รวมถึงนักเรียนต้องนำไปใช้ในครอบครัวของ
ตนเองด้วย

ภาพแสดงเด็ก ๆ ยิ้มแย้มแจ่มใสอย่างมีความสุข

โรงเรียนต้องสร้างภูมิคุ้มกันทั้ง ๔ ด้านให้เข้มแข็ง
โดยมีการบริหารการเงินที่ดี เป็นโรงเรียนมีวิสัยทัศน์ด
เรียบง่าย ตัดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลง และหาหนทางสร้าง
รายได้ มีการประกันความเสี่ยงและมีการวางแผนการเงิน
ระยะยาว อีกทั้งครูและบุคลากรในโรงเรียนปลอดจากหนี้สิน
ขณะเดียวกัน โรงเรียนมีความรู้ รัก สามัคคี ทุกคนมีคุณธรรม
ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน ปลอดจากอบายมุขและยาเสพติด
เป็นโรงเรียนสีขาวที่ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข
นอกจากนี้ ต้องสอนเด็กให้ตระหนักรู้ถึงคุณค่าของ
สถาบันหลักของชาติ ได้แก่ สถาบันพระมหากษัตริย์ สถาบัน
ศาสนา และสถาบันชาติ ให้มีภาคภูมิใจในความเป็นไทย
ยึดผลประโยชน์และความอยู่รอดของชาติเป็นสำคัญ อีกทั้ง
ให้มีความภาคภูมิใจในความเป็นคนไทย มีความผูกพัน
และพร้อมที่จะเสียสละต่อแผ่นดินไทย

ระดับชุมชน

เพื่อแก้ปัญหาหนี้สินของคนในชุมชนอันมีที่มาจาก
การใช้จ่ายเกินตัว ใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่เกิดประโยชน์และไม่ทำให้
เกิดรายได้ เช่น เล่นการพนัน ดื่มสุรา ฯลฯ ทำให้เงินไม่พอใช้
จนต้องกู้เป็นหนี้เป็นสิน คนในชุมชนต้องมาเรียนรู้ร่วมกัน
มีการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาชุมชนร่วมกัน วางแผน
แก้ไขปัญหา และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายของคน
ในชุมชนเสียใหม่ เริ่มจากการสำรวจฐานะการเงินของตนเอง
และครอบครัวด้วยการทำบัญชีรายรับรายจ่ายหรือบัญชี
ครัวเรือน เพื่อจะได้รู้ว่าอะไรเป็นรายจ่ายที่จำเป็น เช่น
ค่าอาหาร ค่าการศึกษาของบุตรหลาน ฯลฯ และอะไรเป็น
รายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น ค่าเหล้า ค่าห่วยการพนัน ของใช้

ฟุ่มเฟือย ฯลฯ ต่อจากนั้น จึงวางแผนลด ละ เลิกรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลง เอาเงินส่วนนั้นไปทยอยใช้หนี้ที่ติดค้างอยู่ และแบ่งปันบางส่วนเก็บออมไว้ ควบคู่ไปกับการทำอาชีพเสริมเพื่อหารายได้มากขึ้น เช่น รวมกลุ่มกันทำวิสาหกิจชุมชนด้วยการใช้ทุนทรัพยากรและทุนทางสังคมที่ชุมชนมีอยู่ โดยมีการติดตามความต้องการและความเคลื่อนไหวของตลาดอย่างใกล้ชิด

ขณะเดียวกัน คนในชุมชนต้องร่วมกันสำรวจวิเคราะห์สถานะของชุมชนในรอบด้าน เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม ศีลธรรม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้เข้มแข็งด้วย เช่น การฟื้นฟูคุณธรรมในเรื่องที่เป็นข้อบกพร่องของคนในชุมชน การร่วมแรงร่วมใจอนุรักษ์เขตชุมชนประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นเพื่อให้คนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง การดูแลเผื่อระวังทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ภาคธุรกิจ

ในการดำเนินธุรกิจใดๆ จะต้องคำนึงถึงการมีหลักประกันความเสี่ยงในอนาคต เช่น มีเงินออม มีการวางแผนบริหารความเสี่ยงภายในองค์กร ฯลฯ มีการลงทุนที่ก่อให้เกิดรายได้และการลงทุนเพื่อวางแผนพัฒนาในระยะยาวด้วย เช่น การพัฒนานวัตกรรมเพื่อนำไปปรับปรุงกระบวนการผลิตสินค้าหรือการให้บริการให้มีคุณภาพมาตรฐาน การกำหนดจริยธรรมขององค์กรด้วยการเน้น

ภาพแสดงภาคส่วนต่างๆ ร่วมกันทำความสะอาดชุมชน

หลักธรรมาภิบาล การคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งเจ้าของ ผู้ถือหุ้น พนักงาน ลูกค้าและสาธารณชน รวมทั้งการทำกิจกรรมคืนกำไรสู่สังคมและสิ่งแวดล้อม (CSR) เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

เกษม วัฒนชัย, การให้โอวาทและให้ข้อคิดเห็นต่อ “การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาและสื่อประกอบการเรียนการสอนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ในงานสัมมนาเครือข่ายเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาเพื่อขยายผลสื่อประกอบการเรียนการสอนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อวันที่ ๑๙ มิถุนายน ๒๕๔๙ ณ โรงแรมมิราเคิลแกรนด์ คอนเวนชัน กรุงเทพฯ.

เกษม วัฒนชัย, การบรรยายตอนที่ ๓ **เรียนรู้การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง** ในโครงการจัดทำสื่อเพื่อการเผยแพร่ความรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการประยุกต์ใช้ เมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๕๐ ณ ทำเนียบองคมนตรี.

เกษม วัฒนชัย, การปาฐกถาพิเศษเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” ในงานฝึกอบรมวิทยากรตัวคูณเศรษฐกิจพอเพียง จัดโดย สศช. เมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๕๐ ณ โรงแรมปรีณิพัลลภ.

เกษม วัฒนชัย, ปาฐกถาพิเศษเรื่อง “**ทางรอดของประเทศไทยด้วยเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน**” ในโครงการนิดาวิชาการศึกษา ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๐ เมื่อวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๐ ณ ห้องประชุมสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

เกษม วัฒนชัย, ปาฐกถาพิเศษเรื่อง **แนวทางการสร้างมาตรฐานด้านการศึกษาและฝึกอบรมเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง “จากการปฏิบัติสู่มาตรฐาน”** เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๔ ณ โรงแรมมิราเคิลแกรนด์คอนเวนชัน กรุงเทพฯ.

